

בעמק איילון

פרשת ויקהל • ה'תשפ"ד • שנה רביעית 142

במה לתורת רבני ואברכי גני איילון

אגדה

מגדל דוד

פרשת בניית המשכן חוזרת ונשנית מספר פעמים. פרשת תרומה פותחת בצווי "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה... ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו".

בפרשת ויקהל חוזרת ונשנית בעת אשר צווה משה לבני "ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' לאמר קחו מאתכם תרומה... התורה חוזרת ושונה את כל פרטי הפרטים שנאמרו למשה, וחזרו ונשנו בעת אשר צווה משה לבני ישראל, ומשלשת בעת העשיה בפועל "ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה לדעת לעשת את כל מלאכת עבדת הקדש לכל אשר צוה ה'. ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה את המשכן...".

בפרשת פקודי שוב חוזר הדיבור על כל פרטיו לאחר שהושלמה העשיה ונפרטו כל חלקי הדברים לאחר השלמתם ויציאתם אל הפועל, "אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן. ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את משה". מה היא מטרת החזרה בשניה ובשלישית וברביעית ומדוע לא נאמר ויצווה משה לבני "ככל אשר צווה אותו ה' ויעשו כן".

כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות (שיה"ש ד') תנו רבנן [המתפלל] יכוין לבו כנגד אביו שבשמים שנאמר והתפללו אל ה', היה עומד בירושלים יכוין את לבו כנגד בית המקדש שנאמר והתפללו אל הבית הזה, היה עומד בבית המקדש יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים שנאמר והתפללו אל המקום הזה... נמצאו כל ישראל מכוונין את לבם למקום אחד. אמר רבי אבין ואיתימא רבי אבינא מאי קראה כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות, תל שכל פיות פונים בו (ברכות ל.).

הצוואר הוא המחבר בין המוח לבין אברי הגוף, בית המקדש הוא המחבר בין הקב"ה וכנסת ישראל. הראש הינו מקור חיות האיברים, פגיעה מוחית ח"ו פוגעת בתפקוד כל מערכות הגוף, גם חיבור מכלול אברי האדם ליחידה אחת תלויה ועומדת בחיבורם למוח, אבר שנפגע חיבורו אל המוח נפסק תפקודו כחלק ממכלול התפקוד האנושי. פגם בתקשורת המוח והאברים איננה מאפשרת לייצר ולבנות ולהוציא לפועל את מחשבת האדם ויכולת עשיה מושלמת תלויה בחיבור ללא פגם.

כאשר החיבור שלם תהיה התוצאה המעשית זהה לתוכנית ולכוונה הראשונה, פקודת המשכן בה נצטווה משה לומר לבני ישראל, משתלשלת מפי הבורא יתברך אל משה רבינו "איש האלקים" ויוצאת אל הפועל ע"י כל העם הנותנים את חלקם לתרומת המשכן ולכל מעשהו ולכל עבודתו. כאשר התוצאה זהה לחלוטין לכוונת הקב"ה שציוה, הרי זה אות ומופת על חיבור מושלם בין הקב"ה ועמו ללא הפסק ונתק כל שהוא. "ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו. ויביאו את המשכן אל משה... וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו...".

דבר העמק

מורנו המרא דאתרא הגר"ח א ברוידא שליט"א

הלכה

מלאכת הוצאה והכנסה בשבת

הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים מרשות הרבים לרשות היחיד חייב (שבת צו.). ושם (ע"ב) ובגמ' מבואר דהוצאה ילפינן מויצו משה ויעבירו קול במחנה שלא יוצאו מרה"י למחנה לוייה דהוה רה"ר, והכנסה מסברא הוא והוה תולדה ונפק"מ לענין חיוב ב' חטאות או הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב ע"ש.

ומבואר דמרה"י לרה"ר הוי אב דהוצאה ומרה"ר לרה"י הוי הכנסה והוי תולדה. וברמב"ם (שבת פ"ב ה"ח) כתב, הוצאה והכנסה מרשות לרשות מלאכה מאבות מלאכות היא, ואף על פי שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה מסיני נאמרו, הרי הוא אומר בתורה (שמות ל"ו) איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא, הא למדת שההבאה מלאכה קורא אותה, וכן למדו מפי השמועה שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב. ובלח"מ הק' מהא דהוצאה אב והכנסה תולדה והרמב"ם הזכירם כאחד דמשמע דכלם אב, וכתב שלא חש לבאר מפני שאין בזה חילוק לענין הדין ואין בזה אלא חילוף השמות.

וברמב"ם מהדורת פרנקל הגירסא היא הוצאה מרשות לרשות מלאכה מאבות וכו' ול"ג הכנסה. ואעפ"כ קשה כיון דהרמב"ם עצמו כתב שם (ה"ט) אין המוציא מרשות לרשות חייב עד שיוציא כשיעור המועיל מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד ויעקור מרשות זו ויניח ברשות שניה, אבל אם עקר ולא הניח או הניח ולא עקר או שהוציא פחות מכשיעור פטור וכו', נמצא דקרי לתרוויהו הוצאה והדרא קו' לדוכתא.

ונראה שדעת הרמב"ם דתרוויהו אב כדאיתא בגמ' (שבת ב:) אמר רב אשי תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה, ממאי מדתנן המוציא מרשות לרשות חייב, מי לא עסקינן דקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד וקא קרי לה הוצאה, וטעמא מאי כל עקירת חפץ ממקומו תנא הוצאה קרי לה. אמר רבינא מתניתין נמי דיקא, דקתני יציאות וקא מפרש הכנסה לאלתר שמע מינה. וס"ל להרמב"ם דלרב אשי תרוויהו אב ופסק כותיה.

ובפירוש המשנה לרמב"ם (שבת פ"א) כתב, ודע שכל יציאה היא גם הכנסה ביחס למקום שהוצא אליו אותו הדבר, וכל הכנסה היא גם יציאה ביחס למקום שהוצא ממנו אותו הדבר, אבל שמנהג המשנה לקרוא להעברת חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים הוצאה והעברתו מרשות הרבים לרשות היחיד הכנסה, ועל פי הנחה זו אומרים מכניס ומוציא בכל הענין הזה. וכן איתא כהאי לישנא במאירי. ומוכח דס"ל לתרוויהו חדא ניהו והם אב מלאכה.

כל העושה בו מלאכה יומת

יכולת להוכיח ממ"ש שם כלי לגבי עניין אחר. אלא שמדברי התוס' שם שאף לרבא אין דמיון מוחלט בין טומאה לשבת מוכח שלא בזה נחלקו, ובלאו הכי צ"ל כן, ואין ראיה משם.

בגמ' שבת מז: אמר אביי קרטין דבי רבי מי חשיבי, וכ"ת חזי לעניינן, והתניא בגדי עניים לעניינן בגדי עשירים לעשירים, אבל דעניינן לעשירים לא, ע"כ. וברייאתא זו שנויה לעניינן טומאה, ואולי יש ללמוד משם כנ"ל דפשיטא ליה לגמ' שחייב להיות הקבלה בין דיני טומאה לשבת, אך גם שם מד' התוס' אפשר לדחות דגם לעניינן טומאה עצמה חלוק הדין מה נחשב כלי וליכא למשמע מינה ויעו"ש.

מים עמוקים מתורת רבני ואברכי השכונה שליט"א

בגמ' שם קכב: במשנה ואין דומין לדלתות הבית, ופרש"י דאין נטלין לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל לפי שאינם כלי, אבל אלו (דלתות הכלים) הן כלי אגב אביהן. הרמב"ם (פכ"ה מהל' שבת הי"ג) כתב וז"ל: ודלתות הבית אע"פ שהן כלים מ"מ אסורים בטלטול לפי שאינם מן המוכן, עכ"ל, והרב המגיד שם כתב דפליג אדברי רש"י ז"ל שכתב שאינם כלי. ויתכן דבהא פליגי האם כלי שאינו עומד לשימוש אלא להיות דלת בבית נחשב ככלי או לא, ובספק הזה נחלקו אם שם כלי הוא ע"פ עצמו והיכולת להשתמש בו, או ע"פ ההכנה ויעודו ודיניו, ויש לדחות. ובלאו הכי בחזו"א (או"ח מו' ד') נקט שלא נחלקו, ונראה שרש"י גם סבר כהר"מ, ואפשר ששם ודאי יחשב כלי ונאסר משום אינו מן המוכן.

בשו"ע (סי' ש"ח ס"ז) כתב ואם זרקא לאשפה מבעו"י אסור לטלטלה כיון שבטלה מהיות עוד כלי, וברמ"א שם כתב: הגה, ואפי' חזי לעני הוה מוקצה והקצוהו הבעלים שלהם אע"פ שהם עשירים דמוקצה לעשיר הוה מוקצה לעני ע"כ. ונראה להוכיח משם שכלי יקרא ע"פ שימושו וע"פ הכנת בעליו, שהכלי באשפה ה"ה מיועד לעניינן ואעפ"כ אינו נחשב לכלי כל עוד לא זכה בו העני בפועל והכינו להיות כלי ואפי' שבמצב כעת הוא מיועד רק לעניינן ועבורם נחשב כלי, עדיין לא נחשב כלי בפועל כל עוד הבעלים לא זכו בו ויחדו אותו והפכו אותו להיות תורת כלי (ומוכח שאין הגדרה ראשונית לכלי מצד עצמו, דא"כ היה הכלי מותר לעני לזכות כי זה חזי ליה מע"ש).

ועוד יש הרבה מקומות מגמ' שבת ומטוש"ע ומהנושאי כלים שאפשר לראות בהם פשיטות לעניינן זה, והדברים נכתבו רק להציע בפני המעיין ותן לחכם ויחכם עוד.

בגמ' שבת מט: הדור יתבי וקא מיבעיא להו, הא דתנן אבות מלאכות ארבעין חסר אחת כנגד מי, אמר להו רבי חנינא בר חמא כנגד עבודות המשכן, ופירש רש"י דדריש מדנסמכה פרשת שבת לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה. אמר להו רב יונתן בר אלעזר כך אמר ר"ש ברב"י בן לקוניא כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה, ארבעים חסר אחת.

ובעי שם בגמ', בעי רב יוסף ויבוא הבייתה לעשות מלאכתו ממניינא הוא או לא וכו' ולקמן שם אמר ליה כי קא מספקא ליה משום דכתיב והמלאכה היתה דים ממניינא הוא, או דילמא דשלים עבידתא קאמר.

מיסוד הלכות שבת שיש רצון התורה שינוח האדם ביום השבת, ונצטווה

ע"ז בלאו ובעשה, וההפרש בין שומר שבת ומחללה הוא שיעבור בנדר הזה של מלאכה, וקים להו לחז"ל דלעניינן שבת ילפינן ממלאכת המשכן באיזה מלאכה אמורה הפרשה, וכן הוא בב"ק ב. הך דהויא במשכן חשיבא קרי ליה מלאכה (וידועים דברי הראשונים שם)

וזה פשוט שהמונח "מלאכה" אינו הגדרה עצמית כלשהיא לפעולה או למצב, אלא שהוא שם תואר לכל מה שאסרה תורה לעשות, ובהתייחסות ליום השבת ומתקיים בו משמעות של מלאכה כהגדרתה, ולכן אין ללמוד ממלאכה דיוסף או מהמלאכה היתה דים, אלא כל מה שקבלו חז"ל בתושב"ע"פ שאסרתו התורה בשבת ומשום שעושה מלאכה, הרי הוא מלאכה שאסרה תורה והוזהר בלאו.

כיו"ב מצינו באיסור טלטול שיסודו מדאו' (וביארו בגמ' ובראשונים השתלשלות הגזירה), ולמעשה מצינו שהיתר הטלטול בשבת הוא רק אוכל או כלי המיועד לשימוש היתר, ומה שאינו כלי נאסר, ויקרא מוקצה מחמת גופו. (הקדמת הבי"ל לסי' ש"ח)

ובאמת צריך למצוא הגדר בזה מה נחשב כלי ומה אינו כלי, גם שם ל"ע אם כלי הוא הגדרה עצמית של חפץ שמיועד ויכול לשמש אנשים, ומזה נגזרים דיני החפץ, או שהיכולת והתכנון של האדם להשתמש בכלי הם שהופכים אותו לשם כלי ונחשב מוכן בשבת ויכול לטלטלו. ויש כמה מקומות לדון בזה.

בגמ' שבת קכג. אמר אביי טומאה אשבת קרמית, טומאה כלי מעשה בעינן, לעניינן שבת מידי דחזי בעינן, אמר רבא מאן דמותיב שפיר מדלענין טומאה לאו כלי הוא לעניינן שבת נמי לאו מנא הוא, ע"כ. ובפשוטו היה נראה שבהא פליגי אם כלי הוא הגדרה על חפץ לפני הדינים, או שהדין והעניין הוא שקובע את שם החפץ, ונ"מ אם יש

הרב מנדל המניק שליט"א

זריזין מקדימין או ברוב עם

משמם וכו'. ומבו' דיש מעלת זריזין מקדימין אע"פ שאח"כ אפשר שיתקיים יותר בהידור, ובהאי ענינא יש להביא מה שהאריכו רבוותא אם עדיף מעלת זריזין מקדימין או ברוב עם.

כבר עמדו רבוותא קמאי וברתאי בדבר הנידון אם לאחר ברית לצהרים בשביל מעלת ברוב עם הדרת מלך, ולא באנו לפסוק אלא להעמיד מה שמתבאר לכאן בדעת המשנ"ב בזה.

והנשואם הביאו את אבני השוהם וכו' וברש"י אמר ר' נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכה המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסירים אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השוהם וגו', לכך התנדבו בחנוכה המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה את

שכל הטעם לדחות קידוש לבנה הוא דוקא משו' שאין לפניו השתא י', [או ג' לד' הח"א] ומשמע להדיא דאילו היה לו מנין ל"ש להמתין כלל בשביל מעלת ברוב עם, וע"כ החילוק בזה דדוקא היכא שהוא יפסיד כל עיקר דין ציבור ומנין, בזה הוא דאמר' דברוב עם עדיפא וידחה מעלת זריזין מקדימין, אבל היכא שבלא"ה יש לו מנין, אלא שהוא יכול אח"כ לקיימו ברוב עם יותר כל כה"ג אמרי' דמוטב שיתקיים בזריזין מקדימין ויתקיים בציבור כל דהו.

אמנם צ"ע בזה ממה שהביא המשנ"ב סימן צ' [ס"ק כ"ח] מד' הפוסקים שמי שהולך בשבת ויו"ט להתפלל במנין עשרה בהשכמה, ויש לו זמן אח"כ לילך לבית הכנסת, יותר טוב לילך ולהתפלל מוסף עם הציבור בבית הכנסת דברוב עם הדרת מלך עכ"ד. והנה בזה הא אירי באופן שיש לו מנין בלא"ה ואפ"ה מב' בד' המשנ"ב שיש להעדיף מעלת ברוב עם על מעלת זריזין וצ"ע מכל מש"כ.

אולם יש להשיב בזה דהתם שאני דגבי מוסף ל"ש כל עיקר מעלת זריזין מקדימין, והוא מטעם מש"כ הבה"ל סי' רפ"ו [ד"ה מיד] בשם הלבושי שרד דאף שזמן מוסף הוא אחר תפילת השחר, מ"מ יותר טוב לכתחילה לאחרו, דקרנן מוסף דשבת זמן הקרבתו היה בשש, והתפלות כנגד הקרבנות [עי' בחישוקי חמד מגילה כ"ז]:

ולפ"ז נמצא לדינא דלענין ברית במה שמצוי כיום, דבדרך כלל יהיה לו מנין בלא"ה בשעת הברית ואף בהשכמה בבוקר, א"כ שוב לכאו' יש להעדיף מעלת זריזין מקדימין וכל הזרזי הרי הוא משובח.

אולם באופן שאין י' לכאו' יש להמתין עד הצהרים כמו שנת' מד' המשנ"ב וכן"ל, ובגוף הדבר גבי סעודת ברית, הנה באופן שלא יהיה לו עשרה, לכאו' יש ענין בפנ"ע להמתין מלבד מעלת ברוב עם, עפ"י מה שמבו' במדרש תהילים [מזמור צ"ב] וכ"ה בפירקי דר"א פרק י"ט דעשרה בשעת הברית מילה יש בו קיום של עדות לישראל מידי דהוי עדות ברכת נשואין בעשרה], שנאמר ויקח (בועז) עשרה אנשים (רות ד ב) עי"ש באורך, וכן רמז המחבר ביו"ד סי' רס"ה סעי' ו' ענין זה, א"כ לפ"ז הרי ודאי יש ענין לאחרו עוד מהאי טעמא ודו"ק.

הנה בגמ' בראש השנה [דף ל"ב:] שו"ט בדין קריאת ההלל, אם עדיף לקרותו בשחרית משו' מעלת זריזין מקדימין, או במוסף משו' מעלת ברוב עם הדרת מלך, ומסיק דיש לקרותו בשחרית ולא במוסף, משו' מעלת זריזין מקדימים אע"פ שבמוסף יש יותר מעלה דברוב עם הדרת מלך, ומבו' לכאו' להדיא דמעלת זריזין עדיפא על מעלת ברוב עם.

אולם בד' המשנ"ב מב' לכאו' לא כך, אולם הנה מצינו במשנ"ב דבסי' רכ"ט גבי ברכת החמה כ' המחבר [שם סעי' ב'] דהרואה חמה בתקופתה מברך עושה מעשה בראשית, ומצותה מיד בבוקר, ובשערי תשובה ס"ק ג' שם הביא דברי המחזיק ברכה שכ' דעדיף טפי לברך מיד כשרואה הנץ החמה, ולא להמתין עד אחר עד אחר התפלה לברכה בעשרה, והוכיח כן מהסוגיא הנ"ל דר"ה גבי הלל דמעלת זריזים מקדימין עדיפא על מעלת ברוב עם.

אולם המשנ"ב שם בשעה צ' ס"ק א' כ' דאם הוא יום מעונן יברך קודם אפ"י ביחידות עכ"ד. והוא מתשובת החת"ס סי' נ"ו, ומשמע להדיא דדוקא ביום המעונן הוא כן אבל אל"ה ימתין שיהיה לו ברוב עם, וכ"ה להדיא במקור הדברים בתשו' החת"ס שם.

וכן מצינו בד' המשנ"ב גבי ברכת קידוש לבנה בסי' תכ"ו סעי' ב' שדן שם בבה"ל [ד"ה אלא] גבי ברכת קידוש לבנה עד כמה יש לו להמתין בשביל מעלת ברוב עם וכ' שם דאם אינו יודע שיזדמן לו לברך בעשרה לאחר איזה ימים עד ליל עשירי א"צ צריך להמתין יותר, והביא שם דעת הח"א [בכלל ס"ח] דבשלשה נמי נקרא ברוב עם, ולפ"ד אין צריך להמתין בשביל עשרה עד ליל י' עי"ש באורך.

ואי נימא דמעלת זריזין עדיפא על מעלת ברוב עם, א"כ אין מקום להמתין כלל, וע"כ נראה לכאו' דעת המשנ"ב דמעלת ברוב עם עדיפא על מעלת זריזין, וא"כ לפ"ז היה ראוי לדחות את הברית לצהרים אע"פ שמספיד בכך מעלת ברוב עם, וכ"ה דעת המנחת יצחק ח"ח סי'

אולם צ"ע בזה מד' המג' ברה"ה דמבו' להדיא דמעלת זריזין עדיפא טפי ממעלת ברוב עם, אמנם נראה ברור בזה דהנה מב' להדיא במשנ"ב

הרב אשר בן חמו שליט"א

"חזית איש מהיר במלאכתו"

והוא עניין גדול. "ותראה שהאדם אשר תלהט נפשו בעבודת בוראו ודאי שלא יתעצל בעשיית מצוותיו אלא תהיה תנועתו כתנועת האש המהירה. כי לא ינוח ולא ישקוט עד אם כילה הדבר להשלימו" (מס"י שם)

הנה כי כן, הגם כי לא המדרש עיקר אלא המעשה, מכל מקום באופן עשיית המצווה ניכר חפצו, תשוקתו ורצונו של העובד אם מיראה אם מאהבה.

וכן בתרומת הַנְּשָׂאִים (חסר כתיב) נקבעו בספר הספרים לדורות עולם על כך שאמנם אמרו "יתנדבו ציבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו", למרות זאת "נתעצלו" קרינן בהו ואות נחסרה משמם.

ת"ר מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים. כשנכנסו יוונים להיכל היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח, ואמרה לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק. וכשמעו חכמים בדבר קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה. ויש אומרים משמרתו שוהה לבא ונכנס ישב אחיו עמו ושימש תחתיו. (שלהי מסכת סוכה)

עם ה' אלה באו כל איש אשר נשאו ליבו וכל אשר נדבה רוחו אותו להביא את תרומת ה' למלאכת אוהל מועד ולכל עבודתו ולבגדי הקודש.

בפרשתנו וזו שאחריה מתארת התורה"ק את זריזות האנשים על הנשים בתרומת מלאכת המשכן, עד כדי "מרבית העם להביא מדי העבודה למלאכה", וכל אשה חכמת לב בידיה טון, ומהן אשר נשא ליבן אותנה בחכמה טון אף את העיזים.

זריזות דקדושה.

ממחרת יום הכיפורים בו נתבשרו ישראל בבשורת "סלחתי כדברייך" החלו ממשא מלך מלכי המלכים עד כ"ה בכסליו בו תמה מלאכת הכנת בניית המשכן.

הרמח"ל בביאור חלקי הזריזות מביא מגמ' (סנהדרין ק"ד:) עה"פ "חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב, בל יתיצב לפני הַנְּשָׂאִים", יחסו השבח הזה לשלמה על שמיהר במלאכת בניין הבית ולא נתעצל בה לאחר אותה, וכן דרשוהו על משה עליו השלום על שמיהר במלאכת המשכן.

אך נתבונן נא ונבחין כי לגודל חרפתם של בני בילגה במעשה זה כי נורא הוא, ראה ראינו כי השוותה הגמ' חומרתו בחד דרגא ל"משמרתו שוהה לבוא", וכדי ביזיון וקצף...
הרחמן הוא יזכנו.

רגילים אנו להתייחס אודות מעשה נורא שכזה בו מבעטת מרשעת זו על גבי המזבח בסנדלה ומחרפת מערכות אלקים חיים. מעשה שכזה ודאי ראוי הוא לקנוס לכולא משמר כדאמרי אינשי שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה.

הרב שניאור קליימן שליט"א

גדר המלאכה בהעברת ד' אמות ברה"ר

להביא ברה"ר איכא חידוש טפי, דלא יאמר אע"ג דיכול להביא פחות פחות מד"א. "ואפי' יכניס מרה"ר לרה"י אפשר שיעקור מכאן על דעת שיניחנו בפחות מד' אמות ואחר כך ימלך להכניסו לרה"י דבכי הא ליכא איסורא דאורייתא". ומבואר דרק מפני שעקר ע"מ לילך פחות מד"א אינו מתחייב בהוצאה, הא עקר להוליך ד"א ואח"כ הוציא חייב, ולא אמרינן דהוי כמפנה חפצים ממקום למקום ונמלך להוציאן.

וחזינן דס"ל לרשב"א לדמות הוצאה והעברה כחדא מלאכה, ולכך אם נתכוון לזה וקעביד זה חשיב נתקיים מחשבתו, וכן אם חשב על עקירה לזה וקעביד זה שפיר חשיב נתכוון להוציא. וכן ברמב"ם פ"ח משבת ה"ח כ' "וכן למדו מפי השמועה, שהמעביר ברה"ר מתחילת ד' לסוף ד' הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב". וצריך לבאר במאי דמי לה ובמאי חלוק.

וכן דקדק באבן האזל (פ"ג מגניבה) מד' הגמ' ה' ב', דפריך לרבנן נהי נמי דקסברי מהלך לאו כעומד דמי היכא אשכחנא כה"ג דחייב, וקאמר מידי דהוה אמעביר חפץ ברה"ר דהוי כמעביר במק"פ מאחר דאי מנח פטור, ופריך דלכו"ע הוא מקום חיוב. ומשמע דכל עיקר המלאכה להוציא מד"א, דאי נימא דהאיסור במעשה העברה אין זה מקום שפטור עליו, אלא ליכא שיעור להעברה, וכל ההעברה היא חלק מן המחייב אלא שלא נשלם.

אמנם מאידך גיסא מדוקדק נמי כד' הגר"ח, מהא דלא מייתי כל מוציא מרה"י לרה"ר דבהליכתו ברה"י עובר במק"פ, דאם יניחו פטור, ולכא' הטעם בזה, דעד שיוציא ליכא מידי ואין סברא כלל דליהוי דבעינן שיעשה כולו במקום חיוב, ורק במעביר ד"א דכבר התחיל עצם המלאכה, הא דחשיב שמעביר במק"פ הוא סברא להפסק שיפטור.

עוד י"ל ב' את עצם המלאכה, דכל עיקר המלאכה כאשר מעביר ד"א הוא דבר מחודש מאד, ומאי קעביד, ואף במוציא מרה"י לרה"ר הוא מובן טפי דקעביד שינוי ע"י שמוציא למקום שונה בענינו. ועוד, דמאחר דהאיסור הוא בשינוי מקומו, אמאי חייב דוקא במעביר ד"א ברה"ר ולא ברה"י. ודוחק לומר דהא דרה"י כמאן דמליא מהני לענין זה דלא חשיב שם שינוי מקום והכל כחדא.

גדר מלאכת מעביר ד"א כמשתמש ונו"נ ברה"ר

ג) והנה אלו ענינים רחבים ביסודות הסוגיות של הוצאה והעברת ד"א, ולהרחיב בהסברה ובדיוק גרדי הדברים במסגרת זו א"א, אולם עכ"פ יש לכתוב כאן בקצרה בעז"י את העולה בזה. והוא, דביסוד הדבר אכן דמי ענין העברת ד"א לענין הוצאה, הן בתוכן ואופי המלאכה כמחללת את השבת, והן בגדר הנדרש בהם, אשר יסוד תרוויהו בפעולת האדם להוציא הדבר ממקום למקום, ובאופן דהוי עסק עם החוץ. ומ"מ מצד מהות מלאכה ומעשה החילול שבוה, יש כאן חילוק האם ההעברה עצמה מגוף המלאכה, או מה שעובר מרשות לרשות.

והיינו, דהנה בתרוויהו מעצם המלאכה בעינן שעשה שינוי מקום בחפץ וכמש"כ בעה"מ דיש כאן יציאה ממקומו, אולם בתרוויהו אין גדר

הראיות דהמלאכה היא בהעברת ד"א

א) ידוע לחקור האם האיסור במעביר ד"א ברה"ר הוא בעצם מעשה ההעברה של טלטול החפץ, או האיסור הוא בשינוי מקומו, והיציאה ממקומו היא כאשר בא מחוץ לד"א, ודומיא דהוצאה מרשות לרשות דהמלאכה היא שינוי מקומו מרה"י לרה"ר ולהפך. ונודע בשם הגר"ח שבי' דהאיסור מצד עצם ההעברה, ובוזה בי' הא דאיכא קלב"מ בכל המעשה, דאף העקירה וההולכה מעצם המלאכה, והדברים עתיקים. ומאידך גיסא מצינו בבעה"מ ר"פ הזורק ובעוד ראשונים (עי' ר"ן שבת-ע"ג ועוד) שכ' לבאר הא דמעביר תולדה דהוצאה משום דד"א הם מקומם של אדם, והעברת ד"א הם הוצאת החפץ ממקומו.

ושני הצדדים צריכים יישוב. דאי נימא דיסוד האיסור שיתחלף ד"א ממקומו שהיה בו, יקשה הא דמצינו שבת צ"ח א' דאם מעביר ב' אמות ברה"ר וב"א ברה"י אינו מתחייב אלא אם יעביר עוד ב"א ברה"ר (כ"ה ברש"י שם וכן עולה בד' הרמב"ם פ"ג הי"ז). ולכא' אף כאשר מעביר ב"א ברה"י, הא נפיק ד"א ממקומו, ואמאי בעינן להוליך הד"א ברה"ר. ומשמע דעצם ההעברה ברה"ר הוא המלאכה. ועוד מצינו כדבר הזה, בדק"ב ע"א משמע דבעינן שיוציא כל הד"א בשגגה בכדי להתחייב חטאת (יעו"ש), והוא כמעט מפורש בר"ח ובתוס' שם יעו"ש), ואם הוציא ב"א במזיד וב"א בשוגג אינו מתחייב. וחזינן דבעינן מעשה העברה בכל הד"א, ואינו מתחייב על ההוצאה לאחר ד"א. ואם החיוב על שינוי מקומו לאחר ד"א אינו מבואר הטעם בזה.

ובפשוטו ה"ה במוציא גרוגרת לאכילה וצמקה כאשר הוליך ד"א וחזרה ותפחה, אף לצד בגמ' בריש המצניע דלא אמרינן בזה דיחוי ולגבי הוצאה חייב, לענין מעביר ד"א יהיה פטור, וכמו שמצינו דבעינן שיהא מעביר כל הד"א בשגגה וחלוק בזה מהוצאה דלא בעינן אלא את העקירה וההנחה, והיינו דכל ההעברה חשיב מגוף המעשה.

הראיות לדמות העברת ד"א להוצאה מרשות

ב) ומאידך גיסא, מצינו בכ"ד דמיון בין מלאכת הוצאה למלאכת מעביר. וראש לכל הוא דברי הגמ' בריש הזורק דעליה קאי בעה"מ, דמתבאר שם דמעביר הוא תולדה דהוצאה. והוצאה ודאי עיקרה שינוי המקומות שנעשה בחפץ. ועוד מצינו בד' הרשב"א צ"ז ב' בדינא דמלאכת מחשבת, דמה"ט נתכוין לזרוק שמים זורק ארבע פטור, ומ"מ "אם זרק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע ונתכוין לזרוק ארבע ברשות הרבים ונפלה ברשות היחיד חייב, דהוה ליה ככותב שם משמעון, דהוצאה זוריקה מלאכה אחת הן דזריקה תולדה דהוצאה היא ואפילו זריקת ארבע ברשות הרבים כדאיתא לעיל".

וע"ד זה מצינו דהרשב"א לשיטתו ביבמות קי"ד א', דאמרו שם לא יאמר אדם לתינוק בשבת הבא לי חותם הבא לי מפתח [דרך רה"ר], אבל מניחו תולש מניחו זורק, ונתקשה בזה מ"ט בפתח בהבאה ברה"ר וסיים בתלישה ממחובר, ותי' דאומר תלוש ודאי קעבר אדאורייתא [זוה] החידוש בסיפא דאם אינו אומר אף כה"ג יכול להניחו], אולם אם אומר

ולכך מחד גיסא מצד המעשה הוא כמעשה הוצאה, שבתרוויהו ענינם עסק מלאכה בעצם היחס שיש להוצאה והעברה ברה"ר עם מלאכות החוץ. והן הן ד' הרשב"א לענין מלאכת מחשבת דאע"ג דחשב לעשות הוצאה ועשה העברה ולהפך חשיב שזה המעשה שבא לעשות, וכן לענין מפנה חפצים חשיב עקירה שאינה טלטול בעלמא אלא מלאכת הוצאה היא. ומאידיך גיסא עצם העברת ד' אמות הוא המלאכה, ואינו דומה בזה להוצאה דההעברה ליכא בה מידי, ולכך בעינן דההעברה תהא ברה"ר, ואע"פ שנתרחק החפץ ויצא ממקומו הראשון ד"א, אם לא היה באופן שרה"ר היתה המקום שבו מעביר ד"א, לא חשיב שעשה מלאכה של רה"ר ונשתמש בה.

והא דבעינן שיוציא כל הד"א בשגגה, לכא' מבוואר בזה דאין המעשה רק ברגע האחרון שאזי נשתנה מקומו ויצא מד' אמותיו שהם מקומו, אלא אינו מונח אלא במקומו ממש ולכך כל הד"א שמרחיקו משנה בזה את מקומו ורק ליכא שיעורא, וכאשר איכא שינוי מקום בשיעור של ד"א אזי מתחייב. ולכך משנה מקומו כל הליכתו ד"א בעינן בשגגה, דכ"ז הוא עצם מעשה המלאכה.

ואמנם כאשר מעביר ד"א חשיב לה הפסק, ולכך קאמר "מידי דהוה אמעביר חפץ ברה"ר התם לאו אע"ג דכמה דנקיט ליה ואזיל פטור כי מנח ליה חייב", והיינו, דאע"פ דבעינן להעברה בכדי לחייב, מאחר דגדר ההעברה דעל ידה פועל השינוי מקום, ומאחר דכאשר העביר למקום חדש אכתי לא היה הנחה, וכאשר היה הנחה כבר היה במקום זה, כל פעולה עומדת לעצמה ואין כאן מעשה מסויים לחייב עליו.

החילוק בין הוצאה להעברה לענין חצי שיעור

ד) והנה מציינו בראשונים דמעביר פחות מד"א מותר לכתחילה, והוא מפורש ברמב"ם פ"ב הט"ו, וכן ברשב"א ח' ב' ע"י"ש. אמנם הראב"ד שם השיג וס"ל דלא אמרו אלא במקום הדחק, דיש לגזור שמא יעביר ד"א. והוא באמת צ"ב מ"ט לא ס"ל כד' הראב"ד, ואף אי נימא דל"ש כאן חצי שיעור דהוא חצי מלאכה וליכא מידי, אכתי הא מציינו שגזרו על עקירה בלא הנחה דילמא גמר לה ולכך פטור אבל אסור (לעיל ג' א').

ולכא' נראה מזה נמי דיסוד העברת ד"א דחשיב מוציא ממקומו, ובפחות מד"א לא חשיב שיצא, וכה"ג ליכא מידי, ואין מקום לגזור אלא היכא דיש כאן מקצת מלאכה כגון בהוצאה בלא הנחה, דאע"פ שלא הניח הא הוציא הדבר מרה"י לרה"ר, אלא שלא בא לקביעות ולגמר מעשה ההנחה, אולם לא חיישי בסתם שמא יגמור אם בהתחלה אין כאן כל לתא דמלאכה. ודו"ק. [ובאופן כללי אין גזרות חכמים רק מחמת החשש שמא יעבור אלא מצטרף לזה הא דיש תוכן בעצם דראוי לאסור אף התחלת מלאכה וענין קרוב לה, והוא עולה טובא בש"ס ואכ"מ. ואף בעקירה בלא הנחה משמע ברמב"ם דמדמה לה קצת לח"ש, דז"ל בפ"ב ה"ט "אבל אם עקר ולא הניח או הניח ולא עקר או שהוציא פחות מכשיעור פטור". ודו"ק.]

ואע"פ דקחזינן דאין המלאכה נעשית רק ברגע האחרון שאזי מוציא, אלא קיימת בהעברה גופא, וכל הד"א שמעביר ברה"ר הוא ההרחקה ממקומו, וכבר מתחילה חשיב שהתחיל לצאת שהרי בעינן שגגה בכל העברת הד"א, מ"מ עד שלא הרחיקו בשיעור ד"א אין לו חשיבות ששינה ממקומו, ושוב חסר בעיקר מלאכת ההעברה שענינה התשיש ברה"ר להוליך ממקום למקום, ואילו ברה"י אף כאשר הוציא ולא הניח יש כאן מעין המלאכה.

השינוי מקום כפועל התחדשות ותיקון שנעשה בחפץ עצמו, כאשר מוציאו לרה"ר, ואין בו שום תיקון ושינוי שנעשה בגוף החפץ, וכל' האו"ז דהוצאה מלאכה גרועה דמעיקרא חפץ והשתא חפץ', [וכבר רבו הראיות דגדר מלאכת הוצאה חלוק מכל המלאכות בכך שעיקר המלאכה הוא במעשה האדם ופעולתו להוציא מרשות לרשות לאיזה תכלית, ואינו בתיקון ושינוי הדבר, ונזכרו חלקם במאמר בגליון זה בפרשת ויקהל לפני שנתיים יעו"ש]. אלא עצם מעשה ההוצאה חשיב במהותו דזהו שורש תשיש מלאכת החוץ, וזהו ענין מעשה חילול לשבת שבו, והוא בעצם התעסקות האדם עם החוץ שיש בהוצאה, שמביא חפץ מן הבית אל רה"ר.

[ובמאמר המוסגר יש להוסיף, דהמתבונן במקראות ובתוכן הדברים, יראה דהשורש הוא מאחר שהבית הוא מקום השביתה של 'אל יצא איש ממקומו' וזה ענין תשישי, ורה"ר הוא מקום המלאכה ולכך עומד. ומצינו שיסוד גדר מלאכות הוא בשדה שהיא מקום מלאכה ולא בבית כמו ששינוי לגבי בורר ועוד (עי' שבת ע"ד), דבורר ואוכל לאלתר לאו שמייה בורר כלל, שאינו דרך עבודה אלא דרך שימוש במה שיש לו, וזהו חסרון בכל עיקר השם המלאכה, דאין זה גדר מעשה של חול, אשר עשייתו הוא החילול שבת. ואכמ"ל.]

ולכך ההוצאה מן הבית לחוץ, הוא האבוהון דכל מעשי ההוצאה, דזהו עיקר המעשה של החילול והיציאה אל החוץ לתשיש מלאכה, אשר שם ענין המלאכות. (ובפשטו לכך הכנסה תולדה). ולכך יש בהוצאה ענין כללי של חילול שבת שאין בכל המלאכות, והוא נשנה ראשונה הן בתורה והן במשנה, וכן בנביאים בא בפרוטרוט יותר מכל המלאכות כשקול כנגדם, ונת' במק"א.]

ואמנם, ענין ד' אמות ברה"ר דמי להוצאה בכך דגדר מעשה הוצאה שפועל בחפץ הוא שיחשב שינוי מקום בחפץ ויצא מהיכן שהיה מעיקרא כמש"כ הראשונים, אמנם חלוק בכך דמעיקרא ברה"ר והשתא ברה"ר ואינו עסק הוצאת חפץ מן הבית אל החוץ, אלא עסק החול שבמלאכה הוא במעשה השימוש ברה"ר שנושא ונותן חפציו בקרבה ומוליכם (וכבר דקדקו ל' הגמ' ו' א' דקרי לאיסור העברת ד"א בכרמלית, דאין 'נושאים ונותנים בכרמלית'), והיינו דמשמשת לו כדרך להעביר החפץ בו למקום אחר, והן הן ד' הגר"ח. [ורה"ר הוא מקום של מלאכה מעצם ענינו, וזה גדר תשישי, ולכך העסק ברה"ר להשתמש בה ולהוליך בה חפצים, הוא כענין הוצאה מן הבית אל החוץ, שיש לו עסק עם החוץ, ובהכי הוי תולדה דהוצאה ומענינה. והבין.]

ואמנם מוליך פחות מד"א דלא חשיב כלל מקום אחר, אין כאן הרחקת הדבר ממקומו, ונמצא דלא קעביד מידי, דאין גדר עשיית תשיש רה"ר אלא כאשר מעביר בה חפצים ומשנה מקומם. וזהו מש"כ הראשונים דהוצאת החפץ מתוך ד"א דמי להוצאה מרה"י לרה"ר, דד"א הוא מקום אחר, ובתרוויהו המלאכה אינה התיקון, אלא ההוצאה ממקום למקום דחשיב עסק של חול.

ומ"מ חלוק, דבהוצאה אין ההולכה גוף המעשה, אלא העקירה וההנחה הם המלאכה, שבהם משנה ממקום שביתה למקום מלאכה, ואילו בהולכה ברה"ר אינו מלאכה מצד יציאתו מהכא להתם, שהרי רשות אחת היא והכל רה"ר, אלא המעשה מלאכה מצד עצם התשיש ברה"ר, וזהו ההולכה עצמה. [ומזה נובע גדר מושיט, שמשמשת רה"ר דרך להעביר מרה"י לרה"י, וזה עצמו תשיש רה"ר, ולכך בעינן בדיטא אחת דזהו האופן שעומדת רה"ר כדרך להוליך ממקום למקום, והבין, ויש להרחיב בגדר מושיט ואכמ"ל.]

י"ג תנאים ברשות הרבים

ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' (לו ו)

ובגמ' בשבת צו: 'תניא מניין לאיסור הוצאה בשבת מן התורה, א"ר יוחנן אמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' משה היכן הוא יתיב במחנה לוייה, ומחנה לוייה רשות הרבים היא וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרה"י דידכו לרה"ר וכו'.

וישנם ג' מיני רשות הרבים (כן מבואר בגמ' שבת ו), א. סרטיא [דרך מעיר לעיר], ב. פלטיא [שוק], ג. דרך בתוך העיר.

והנה מצינו י"ג תנאים עבור דיהא בגדר רשות הרבים [באם נחוש לכל שיטות הראשונים] ואלו הן:

א רחב ט"ז אמות, לרש"י (עירובין ו. ד"ה רה"ר) והרמב"ם (שבת פ"ד ה"א) והריטב"א (עירובין ו. ד"ה 'כיצד מערבין') בעינן, לתוס' (שם ו: ד"ה 'וכי תימא') בהולכת לאורך רה"ר אפילו י"ג ושליש דבטלה לרה"ר, ולרשב"א (שם ו: ד"ה 'כיצד מערבין', ובעבוה"ק ריש שער ג') בהולכת לאורך רה"ר אפילו עשר אמות דכך צורת רה"ר שמצרת לפעמים.

ב דיעברו בה שישים ריבוא, שיטת רש"י (עירובין ו. ו: נט.) בה"ג (דפוס ברלין כת"י רומי עמ' 131) הגאונים (ספר העיתים סי' רו, שערי תשובה סי' רט, חמדה גנוזה סי' ע), סמ"ג (ל"ת ס"ה מלאכה לט ד"ה 'ת"ר ד' רשויות') סמ"ק (רפ"א ד"ה 'והמוציא'), ראב"ה (עירובין סי' שעט), או"ז (ח"ב שבת פ"ד סוף אות טז) ספה"ת (הל' שבת סי' ריד ובסי' רלט) תורי"ד (עירובין נט.) רא"ש (ביצה פ"ג סי' ב) טור (או"ח סי' שמה) הרוקח (סי' קעה) רבינו ירוחם (ספר אדם נתיב יב חלק יז צד. ד"ה 'עיר של יחיד כלומר') מהר"ם מרוטנבורג (מובא במדרכי בשבת רמז שעה, ובעירובין רמז תקט) רא"ה (מובא בר"ן שבת ו. ד"ה 'כאן') אגור (הל' עירובין סי' תקנח) ריא"ז (פסקים פ"א אות ה) ותוס' (שבת ו: ד"ה 'כאן') ר"ש משאנ"ץ (מובא בהגהות מיימוניות שבת ט"ו ד') שבולי הלקט (הל' שבת סי' קו קיב קטו) רקנטי (סי' צא) תרומת הדשן (סי' עג).

והחולקים: ר"ת (מובא ברבינו פרץ עירובין ו. ובריטב"א עירובין נט.) הרמב"ן (עירובין נט. ד"ה 'וסוף דבר', ובשבת נו. סוד"ה 'ובספר התרומה') רשב"א (שו"ת ח"א סי' תשכב, עבוה"ק ב"א ריש ש"ג) ריטב"א (עירובין נט.) רמב"ם (שבת פ"ד ה"א ובפה"מ"ש שבת א' א') מ"מ (שם) ריב"ש (סי' תה) רשב"ם (מובא בראב"ה הל' שבת סי' רא אות כה) יראים (עמוד השביעי סי' רעד) ר"ן (עירובין ו. ובשבת כו. מדפי הרי"ף) מאירי (עירובין ו., ובשבת נו.) [ובמשכנות יעקב (סי' ק"כ) למד כן גם בראב"ן (מובא בהגהות מרדכי) רי"ף (עירובין יח. מדפי הרי"ף) הבעה"מ (שם) רבינו יהונתן (שם) והראב"ד (מדלא השיג על הרמב"ם) ובהגהות מרדכי (בהגהות מרדכי יל"ע בשיטתו דהוכיח מדהביא את היראים והרשב"ם, ולפ"ר הרי דהביא גם את המהר"ם מרוטנבורג, וכן העתיק את הראב"ה דהביא את הרשב"ם והראב"ה עצמו הרי דפליג)].

ועי' במשכנות יעקב (סי' ק"כ) והבית אפרים (סי' כ"ו) דנחלקו בדעת כמה ראשונים שיטתם בענין זה.

ג מפולשת בשני ראשיה לרשות הרבים, (רש"י (עירובין ו.) ספה"ת (הל' שבת רלט) רבינו פרץ (עירובין ו.) הרמב"ם (שם) רמב"ן (עירובין נט. ד"ה 'וסוף דבר') הריטב"א (עירובין נט. שבת ו. ע"ש) רק בדרך

שבתוך העיר ולא בסרטיא, וליש מפרשים בריטב"א (בשבת שם) [וכן משמע בתוס' (עירובין כ. ד"ה 'חייבין'), ובעה"מ (עירובין ו. מדפי הרי"ף) ואולי זו כוונת הריטב"א די"מ] לעולם לא בעינן, ולהר"ן (עירובין ו.) והרא"ש (עירובין סי' ח) רק בעיר המוקפת חומה ודלתותיה ננעלות.

ד ראשיה מכוונים זה כנגד זה [דרך ישרה], (רש"י (עירובין ו.: רמב"ן (עירובין מלחמות ו. מדפי הרי"ף) רשב"א (עירובין כב.) רוקח (הל' עירובין סי' קעה) או"ז (הל' עירובין סי' קכט אות י') מאירי (עירובין ו.) ורק בדרך שבתוך העיר ולא בסרטיא, ולהרוקח רק בעיר המוקפת מחיצות צריך דומיא דדגלי מדבר, ולהריטב"א (שבת ו.) הר"ן (עירובין ו.) והרא"ש (עירובין סי' ח) משמע מדבריהם דבכל גווי לא צריך.

ה לא תהא מקורה (גמ' שבת צח.).

ו דרך חלקה [ללא עליות ומורדות דומיא דדגלי מדבר דהענין השווה את הדרך], (רש"י כב: ד"ה 'שאינה כדגלי מדבר') וראב"ה (הל' עירובין סוף סי' שצא) מאירי (שבת ו.), ולהתוס' (עירובין כב: ד"ה 'ואיזהו') והריטב"א (שם) לא בעינן.

ז דרך הראויה להמסר לבעלות רבים, (תוס' כב: ד"ה 'ואיזהו'), ולהרמב"ן (עירובין נט. ד"ה 'עכשיו אני') רשב"א (שם בד"ה 'ויש מן הגדולים') ריטב"א (שם) ר"ן (עירובין כב:) לא בעינן, [והמשכנות יעקב (סי' ק"כ) דהתוס' (עירובין צג: ד"ה 'חייב חזרו בהם)].

ח לא תהיה בבעלות יחיד, (רמב"ן וריטב"א רשב"א הנ"ל ותוס' צג: הנ"ל באות ז) ולשיטת הר"ן (הנ"ל) לא קפדינן ע"ז.

ט ללא מחיצות העושות רשות היחיד [ג' מחיצות, ולהרמב"ם ד' מחיצות], בדרך רשות הרבים: רמב"ן (עירובין נט. ד"ה 'וי"ל עוד') ריטב"א (עירובין כב.) תוס' (עירובין ו: ד"ה 'והאמר' כב. ד"ה 'חייבין') ובעה"מ (עירובין ו. מדפי הרי"ף).

ובפלטיא: תוס' (עירובין כב. הנ"ל) ובעה"מ (הנ"ל) בעינן דלא יהיו מחיצות, ולהרמב"ן (הנ"ל) והרשב"א (עבוה"ק ב"א ריש שער ג') אפשר דיהיו.

י פתוחה כל שעה, (רש"י עירובין קא. ד"ה 'חייבין עליה'), ולהריטב"א (הנ"ל באות ט') לא בעינן.

יא מסורה לרבים כל שעה, רשב"א (עבוה"ק ב"א סוף שער ב'), ולרש"י והריטב"א (הנ"ל באות י') לא בעינן.

יב רבים מצויים שם, רש"י (שבת ג: ד"ה 'בעי אביי ו: ד"ה 'בזמן הזה') רשב"א (עבוה"ק ב"א שער ג' ס"א) מגיד משנה (שבת פ"ד ה"א) ריטב"א (שבת ו: ד"ה 'כאן') מאירי (שבת ו: ד"ה 'והמדבר') רא"ה (מובא בר"ן שבת ו: ד"ה 'כאן'), ולהרמב"ם (פ"ד מהל' שבת ה"א) לא בעינן.

יג דרך מוגדרת, (רמב"ן נט. ד"ה 'אנו תמהים'), ולרש"י (שבת ו: ד"ה 'בזמן הזה', מדלא ביאר כהרמב"ן) והרמב"ם (פ"ד מהל' שבת ה"א) לא בעינן.

בענין בגדי שרד

היה אסור ליכנס לשם, וגם שלא יראו את הכלים, אבל לא שהיה כאן ממש עבודה בקודש מיוחדת של הכהנים.

וכן פירש ביטוה"ד בחזו"א או"ח קכה ט' וכן בדרך חכמה בסופו הביא ד' מכתבים מהחזו"א, וכ' שם את דבריו ביתר ביאור לבאר את המקרא לפי פשוטו (בעיקר בדרך רש"י), ודבריו הם בתרתי גם שהאיסור של הראיה קאי על כל הכלים וגם שכהנים ולא לויים בדווקא כיון שזה עבודתם ומצוותם ולא שהיה כאן שלוי אסור לראות ולכן לוי לא עשה כן ובזה מבואר היטב שהיה לו ממש גדר של עבודה לכל כיסויי הכלים ולא רק לארון (ודחה במכתב ב' שם את דברי האומר שכל האיסור נאמר רק על הארון שאסור לראותו שהרי מצינו שראו את הארון בביהמ"ק אלא היה כאן מצוה לשעה לכסות את הכלים ומש"כ ברמב"ן הנ"ל כ' שזה רק עפ"י קבלה ולא לפי הפשט עי"ש)

ויש להוסיף טעם למה נקרא עבודתו בקודש הרי כבר לא היה במקדש אלא רק פירוק המשכן י"ל כנראה משום שעבודה זו היה עדיין בשעה שהמשכן עמד עדיין ע"כ שיש בו שימוש של עבודה ואפי' שלכאן זה היה רק עבודה של הכשר מצוה של כבוד הכלים מ"מ י"ל הא גופא שאם הכיסוי לא היה כ"ש א"כ באמת לא היה שום עבודה אבל כיון שבגדי שרד לדעת רש"י היו כ"ש ממש א"כ ע"כ שיש כאן עבודה ממש ובודאי שהיו צריכים לו קידוש יו"ר ובגדי כהונה [וכן הורדת הכיסוי י"ל כן שהיה ממש עבודה וכמש"נ], ובזה מיושב מדוע לא היה כלול במצות הלויים לסייע במקדש ולפמש"כ י"ל שהכיסוי היה כעבודה של המקדש ממש ולכן חשוב כמו שירות בקודש

ג. ישוב ד' רש"י שכלי הכשר אין לו שיעור לבין כלי שיש לו מצוה בעצמו גם בלי עבודה

והנה הרמב"ן תמה שם למה לא נזכר שיעור עשייתו כמו כל שיעורי הכלים יש לומר בפשו' שהנה כלי המנורה והשולחן גם לא נזכר שיעורם והטעם בגלל שכל כלי שיש לו תכלית בעצם הכלי עצמה היה לו דין שיעור אבל כלי שעיקרו הוא רק התשמיש לא היה לו שום דין איך לעשותו אלא שיהיה ראוי לתשמישו וה"ה בכיסוי היה לו דין שיהיה ראוי לתשמישו וזה היה כל דין עשייתו ודו"ק

ד. ישוב דעת רש"י שכיסוי של נקבים אם אינו דרך בזיון שרי

והנה רש"י פירש ב' פירושים בביאור ענין בגדי השרד, וז"ל, בגדי השרד - יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרגומו לבושי שמושא, ואין לו דמיון במקרא. ואני אומר, שהוא לשון ארמי, כתרגומו של קלעים, ותרגומו של מכבר, שהיו ארוגים במחט עשויים נקבים נקבים לצידי"ץ בלעז [רשת].

עוד הק' הרמב"ן שם על הפי' השני של רש"י שבגדי השרד הכוונה לחורים שהיה בכיסוי, וכתב על זה "ואיננו הגון שיהיה בגד המכסה עשוי נקבים נקבים כדברי רש"י" ובפרט צ"ע על הארון ועל כל הכלים הרי יש איסור שלא יבואו לראות כבלע את הקודש והרי כאן יראו אותו דרך הנקבים ויעברו על האיסור, ואפ"ל שמ"מ כל האיסור שלא לראות את הקודש זה רק דרך בזיון אבל לראות דרך הנקבים קצת מותר כמו שכבר מצינו שראו את הארון ואת הכרובים ברגל (וכן כתב שם החזו"א שכל איסור הראיה זה רק דרך בזיון אבל בדרך כבוד מותר עי"ש) ודו"ק.

א. שאלת הרמב"ן על רש"י למה נקרא הכיסוי כ"ש לשרת בקודש

ברש"י בכמה מקומות חזר על דבריו לעיל בפרק לא וכן כאן בפרק לה וכאן כ' וז"ל "לכסות הארון והשלחן והמנורה והמזבחות בשעת סילוק מסעות" עכ"ל

אבל הרמב"ן חולק (לעיל לא ב) וסובר שהוי בגד"כ של הכה"ג וכן הוא בגמ' יומא עב שמפורש בגמ' שנדרש לענין הבגד"כ עי"ש וכ' שם "והעולה מדברי רבותינו, כי בגדי השרד הם בגדי כהונה עצמם, והזכר זה במסכת יומא (עב א). ואם כן הנכון שנפרש בגדי השרד, בגדי היחוד, כלומר בגדים שיתיחד בלבישתם אחד העם הגדול מאחיו. וכו' וירמוז לבגדי אהרן, ויקראם כן, שלא ילבשם רק יחיד בדורו, אהרן בחייו, ואחריו הכהן הגדול אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא ידו ללבוש את הבגדים וכו' ועל כן קראם בגדי השרד, בגדי מלכות. וזה טעם את בגדי השרד לשרת בקודש את בגדי הקדש לאהרן הכהן" עכ"ד,

[ולכאן אפשר לפרש כוונתו על הבגדים המיוחדים דהיינו הד' הנוספים ולא על בגדי לבן שלו שהמשנה למלך כתב לחדש שהיו לו בגדי לבן מיוחדים לכה"ג דהיינו שהבגדי קודש קאי על כל הח' בגדים אבל בגדי שרד זה הבגדים המפוארים של הכה"ג שהם הד' הנוספים, ועיין]

והרמב"ן שם העיר על רש"י "ועוד מה טעם לשרת בקדש (להלן לט א), כי זה ירמוז על עבודת הקרבנות בקדש, כמו שאומר או בגשתם אל המזבח לשרת בקדש" כלומר הוקשה לו שלדעת רש"י שקאי על הכיסוי ל"ש לומר עליו שירות בקודש שהרי שימשו רק במסעות ולא הוי ככ"ש שוב נמצא שברשב"ם להלן לה יט כ' להדיא שנקרא עבודה עצם הכיסוי וז"ל "לשרת בקדש - לכסות כלי המשכן בעת שנוסעים" ע"כ, וא"כ אכתי צ"ב למה חשיבו שירות בקודש

ב. ביאור שיטת רש"י שהכיסוי חשוב שירות בקודש כיון שזה עבודה מיוחדת לכהנים

וביאור הדבר במחלוקת זו יש לבאר עפ"י מש"כ במקרא להלן בבמדבר ה' ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו, ושי' רש"י ואונקלוס שם ס"ל שהאיסור של 'ולא יבואו לראות וכו'" שזה הולך על כל הכלים, ועיקר האיסור קאי כמש"כ ברמב"ם בפ"ג מכלה"מ וז"ל, כל הלויים מזהרין על עבודת המזבח שנאמר אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו לא יקרבו לעבודה אבל ליגע מותרין, עכ"ל, והיינו לומר שזה רק עבודת הכהנים לכסות והלויים אסורים בזה ואם יעשו כן יהיו במיתה, וא"כ יתבאר מעתה מדוע קרי ליה לכיסוי הכלי שרת 'לשרת בקודש', והיינו כיון שזה עבודת הכהנים דווקא ולא הלויים בכל הכלים. (כ"כ החזו"א או"ח סימן קכה ט, ועי"ש שאף שעיקר האיסור הוא העבודה, מ"מ ראייה בלא הכרח גם אסורה).

ומאידך הרמב"ן ס"ל וכן הרבה מפרשים שם שעיקר האיסור של כבלע קאי על הארון דווקא, וא"כ לשאר הכלים זה היה הכיסוי רק בשביל דרך כבוד גרידא, ומשו"כ ס"ל שהבגדי שרד כולם לא היו ממש בגדי קודש, ולכן יתכן שמה שהכהנים כיסו את הכלים היה בגלל שללויים

המשך 'דבר העמק' - הלכה

אך עדיין צ"ב שהרי כתב הרמב"ם שמנהג המשנה לקרוא להעברת חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים הוצאה ולהעברתו מרשות הרבים לרשות היחיד הכנסה, ואילו בגמ' איתא דחד איקרי אב והשני תולדה. ועוד אמרי' שם בגמ' דלרבי אלעזר מחייב שתיים באב במקום תולדה.

ועוד שם (ז.ז.) על הא דת"ר מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע, רבי מחייב וחכמים פוטרין, אמר רב חנא אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתיים, אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה, ומוכח לכאן' דהוה שני ענינים ולא מנהג לקרותן בלבד, וצ"ע מנא ליה להרמב"ם לומר כן.

ונראה דאפשר כוונת הרמב"ם שכל חפץ המונח ברשות אחת ומעבירו לרשות אחרת הרי זה מוציא מרשות לרשות כיון שמשנה מקומו, ואם כוונתו להוציא ממקום זה נקרא תמיד הוצאה ואם כוונתו עיקר להניחו במקום אחר הרי"ז נקרא הכנסה, ודעתו וכוונתו משווי לה למלאכה בשמה.

וראיתי דיש להוכיח כן מלשנא דגמ' שהבאנו דמרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע דאר"ח מחייב היה רבי שתיים, אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה, ולכאורה צ"ע דהרי מרה"ר לרה"ר דרך רה"י תחילת מעשהו הוא הכנסה מרה"ר לרה"י ואח"כ הוי מוציא מרה"י לרה"ר, שהרי מתחילה מעבירו ברה"י והיה לגמ' לומר דמחייב שתיים אחד משום הכנסה ואחת משום הוצאה.

ולאמור לעיל כיון שתחילתו היא הוצאה מרה"ר וסופו הכנסה לרה"ר השני, הרי שאין כאן הנידון להיכן מכניס אלא שמתחיל בהוצאה מרה"ר ומסיים בהכנסה לרה"ר השני וע"ע קרי ליה אחד משום הוצאה ואחד משום הכנסה, ודו"ק.

המשך 'דבר העמק' - אגדה

הצווי שנאמר למשה, הנחלתו לכלל ישראל, עשיית המשכן והתוצאה המושלמת זהים בכל. שלמות אחת עוברת בין המצווה הבורא ית"ש לבין המעשה בפועל ותוצאתו. חיבור הגוף והמוח משכן הנשמה דרך הצוואר קיים באופן מושלם ללא נתק והפסק עם "כל עדת בני ישראל" הנקהלים בכינוס ובאגודה אחת לעשות רצון קונם בלבב שלם.

וז"ל רש"י הירש, בניית המשכן היא האתגר הגדול ביותר לכושר עשייתו של האדם בתחום תבונת הכפיים, הן מבחינת מעשה האמנות, ומבחינת החזון והתכלית הגלומה במשכן "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". שלטונו של האדם על העולם הגשמי, הבא לידי ביטוי בהפקתם, בייצורם ובעיבודם הייצרני של החומרים, מגיע במקדש אל ייעודו הנעלה ביותר. האדם משעבד לעצמו את העולם כדי לשעבד את עצמו ואת עולמו לבורא עולם, וכדי להפוך את עולמו למקום שבתה של מלכות שמים, למקדש שבו ישכון כבוד ה' עלי אדמות.

בניית המקדש מקדשת את פועלו של האדם. במיצוי וריכוז תעצומות היכולת האנושית ומיקוד הדעת ומחשבת העשיה לתכלית אחת ויחידה - עשיית דבר ה', טמון סוד החיבור בין ארץ לשמים.

חורבן ביהמ"ק ניתק את הגוף מראשו, עם מפוזר ומפורד בין העמים, עומדים בין ביים ובין ביבשה נתונים בצרה ובשביה כגוף ללא נשמה. תפילת האומה המכוונת את ליבה אל בית קדשי הקודשים. זועקת ומתחננת לקבץ פזורינו מבין הגויים, ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ... מלך רחמן רחם עלינו טוב ומטיב הדרש לנו שובה אלינו בהמון רחמיך בגלל אבות שעשו רצונך. בנה ביתך כבתחלה וכוונן מקדשך על מכונו, והראנו בבנינו ושמחנו בתיקונו, והשב כהנים לעבודתם ולויים לשרים לזמרם, והשב ישראל לנויהם, ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך. בב"א.

היה יותר ממה שהיו צריכים אמנם הקב"ה עשה נס שהכל נכנס למלאכת המשכן כדי שלא יהיה שום דבר ממה שנתנו שלא נכנס לביהמ"ק, וזה פירוש הכתוב שאף שהמלאכה היתה הותר בכ"ז היתה דים, אמנם הרמב"ן כתב שתי פירושים מה עשו עם המותרות, או ששמו אותם במשמר כדי לחזק את בית ה', או שעשו מהם כלי שרת.

בְּמִרְאֵת הַצִּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד [לח,ח] הנה בתרגום תרגם במחזית נשיא די אתין לצלאה בתרע משכן זמנא, ובמזאר שהתפללו במשכן, וכ"כ האבן עזרא שכל יום היו באות הנשים להתפלל אל פתח

אוהל מועד, והוכיח הגרי"ז כדבריהם שגם המשכן היה מקום תפילה כמו המקדש שהרי חנה באה להתפלל בשילה, ועפ"י"ז ביאר הגרי"ז מה שמשמע ברמב"ם שכשיש משכן צריך להתפלל לנוכח המשכן שכתב (פ"א מהל' תפלה ה"ג) והכל יהיו מתפללים נוכח המקדש בכל מקום שיהיה, והביא הכס"מ לבאר שבכל מקום שבו היה המקדש היה צריך להתפלל לנכחו, וכגון שכשהיה בגלגל היה צריך להתפלל לנוכח הגלגל.

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה [לה,א] כתב הבעל הטורים שבסוף פרשת כי תשא כתוב על קרון עור פני משה וכאן מצוה על פרשת שבת ללמדך שלא דומה קרון הפנים של שבת מקרון הפנים של שאר ימות השבוע, והוסיף שויקהל שייך לשבת שבו כולם מתאספים לשמוע הדרשה.

קלעי החצר [לה,יז] במשנה בפרק איזהו מקומן כתוב ונאכלין לפנים מן הקלעים, וקשה שהרי המשניות נכתבו בזמן שהיה מקדש ובמקדש לא היו קלעים רק במשכן, וא"כ למה נשתמשו בלשון זו, וביאר הגר"א ע"פ מה שכתב הב"י (ס' נ') בשם הרא"ה שהטעם שאומרים פרק זה בבוקר הוא משום שאין בו מחלוקת שנשמר כלשונו מסיני, וא"כ מבואר עפ"י"ז כיון שניתן בסיני נאמר בו קלעים ולא נאמר בו מחיצות.

וְהַמְלֵאכָה הִיְתָה דִּים לְכָל הַמְלֵאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוּתֵר [לו,ז] הקשה האור החיים שיש כאן סתירה בפסוק שאם המלאכה היתה דים א"כ לא היתה והותר, שמילת דים פירוש שהיה בדיוק מה שהיו צריכים משא"כ והותר הוא יותר ממה שהיו צריכים, ותיריך שבאמת

קבלת צדקה מרובה מנשים

בפרשת ויקהל (לה, כב) 'ויבואו הנשים על הנשים כל נדיב לב וגו' ובספורנו ויבואו הנשים על הנשים עם הנשים המתנדבות באו הנשים שלהם להסכים בנדבה כדי שיקבלו הגבאין מהן, שאין מקבלין מן הנשים אלא דבר מועט עכ"ל.

מעשה שהיה בכנס של נשים שבסופו נערכה התרמה למען צדקה כלשהי, ומארגנות הכנס הלהיבו את הציבור ובעקבות כך חתמו הרבה נשים על הוראות קבע בסכומים גדולים יחסית בכל חודש, ונשאלה השאלה אם מותר לקבל את הכסף שנתרם על ידם.

הנה, בשו"ע יו"ד סי' רמ"ח סעי' ד' גבאי צדקה אין מקבלין מהנשים

ומהעבדים ומהתינוקות אלא דבר מועט אבל לא דבר גדול שחזקתו גזול או גנוב משל אחרים, וכמה הוא דבר מועט הכל לפי עושר הבעלים ועניותם וה"מ בסתמא אבל אם הבעל מוחה אסור לקבל מהם. ומקור הדברים הוא מב"ק קי"ט. ת"ר לוקחין מן הנשים וכו' גבאי צדקה לוקחין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה ע"כ ושם בגמ' רבינא איקלע לבי מחוזא אתו נשי דבי מחוזא רמו קמיה כבלי ושירי, קביל מינייהו, א"ל רבה תוספאה לרבינא והתניא גבאי צדקה מקבלין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה א"ל הני לבני מחוזא דבר מועט נינהו.

והאידינא דנו האחרונים, שכיון שבשטר התנאים נכתב בפירוש ששניהם ישלטו בנכסיהם שוה בשוה, אם כן זכות האשה לתת ממנום כמו זכות הבעל, וכל מה שתתן מותר לקבל ממנה ואפילו הבעל מוחה בעדה. עיי' בזה בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' מ"ה שנטה להקל מטעם זה ותלה זאת בדברי מהרי"ק שורש נ"ו שתנאי זה שהוסכם ביניהם בתנאים קאי על כל נכסיו והוא תנאי גמור ולפי זה מותר לקבל מיד האשה כל סכום שהוא. אך דעת הר"ש קלוגר שהביא המהרש"ם שמה שמזכירים בתנאים שישלטו בנכסיהם שוה בשוה הוא לשופרא דשטרא ואין הכוונה לתנאי גמור ולכן אין לסמוך על כך כדי להתיר לקבל ממנה דבר מרובה, וכן נקט במנחת יצחק ח"ב סי' ע"ח שא"א לסמוך על תנאי זה להתיר לקבל מידה.

עוד סברא יש להתיר לקבל מידה, כיון שידוע הוא וכו' גם בפרסומים המלווים את ההזמנה לערבים אלו מופיע שתהיה התרמה למען מטרה מסוימת בערב זה, ואם כן בעצם זה שהסכים הבעל שאשתו תלך לשם ולא הזהירה מראש לגבי ההתרמה, יש בכך הסכמה שתוכל לתרום כפי ראות עיניה, ואפשר לקבל ממנה גם דבר מרובה דיש בזה הסכמת הבעל.

ביד אברהם על הגליון בשו"ע שם הביא מהים של שלמה בב"ק שם בשם ראב"ן שכ' דהאידינא מקבלין מן הנשים אף דבר מרובה משום שרגילות הוא לישא וליתן וכאילו מינו אותן בעליהן שלוחין ע"ש, ואמנם ביש"ש כ' על דבריו שהכל לפי הבעל ולפי האשה דיש שהבעל נותן לה רק כדי להוציא הוצאות לצרכי הבית ולא לכל דבר אבל לתת צדקה צריכה רשות בעלה.

אלא שבהמשך דבריו כ' היש"ש שאם היא אשת חיל ומחיה את בעלה אז אפי' סך מרובה מסתמא מרשה לה בעלה וניחא ליה שאם ימחה תפסוק ממו"מ, והביאו בערוך השלחן סי' רמ"ח סעי' י"ב. ולדבריו אלו יש מקום לומר שבזמנינו שהנשים עובדות ומפרנסות את הבית יש להם יותר שייכות לממון המשותף מאשר נושאת ונותנת בעלמא, ועל דרך שכ' היש"ש שניחא ליה משום שאם ימחה תפסוק ממשא ומתן, ולפי זה אפשר לקבל ממנה גם דבר מרובה.

ונפק"מ בכל זה גם בתרומות בעלמא ובפרט בתקופה הקרובה שרבו כמו רבו המחזירים על הפתחים ומתרימים לשיבות ולתתי"ם, שנותנת אשה לכל מי שדופק על דלת הבית ופעמים שיש שם סכומים נכבדים, דכיון שיש רגילות שנשים מפרנסות ונושאות ונותנות ע"י הבעל יכולה לתת כפי הנראה לה, ואם אומרת בהדיא שבעלה הסכים על ידה בודאי אפשר לסמוך על דבריה ולקבל מידה, עיי' פתחי תשובה שם סק"ג.

טעמי קריאת פרשת שקלים בר"ח אדר

כתב המשנה ברורה סי' תרפ"ה סק"א שחז"ל תקנו לקרות ארבע פרשיות בשנה מר"ח אדר עד ר"ח ניסן לזכרון ארבע דברים והם אלו הראשונה היא פרשת שקלים לזכרון מצות מחצית השקל עכ"ד, ומבואר טעם קריאת פרשת שקלים שהיא לזכרון המצוה, ולהלן סק"ב כתב משנ"ב על קריאת פרשת שקלים דכיון דבניסן בעי לאקרובי מתרומה חדשה לכך מקדמינן ומשמיעין על השקלים באדר הסמוך לו שיביאו שקליהם בר"ח ניסן, ואנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה כל כי תשא דכתיב בה ענין השקלים עכ"ל.

עמק הלכה הרה"ג רבי צבי רותן שליט"א מרבני בית ההוראה

ובמקראי קודש סי' ג' העיר דהא דקוראין כי תשא בתחילת אדר הוא גמ'

במגילה כט: ומשמע שם שכבר בזמן המקדש היו קוראין כן, וזהו משמיעין על השקלים דריש מסכת שקלים, ואם כן מה שאנו קוראים בזמן הזה בפרשת כי תשא היא זכר למה שהיו משמיעין אז על השקלים והם דברי המשנ"ב סק"א.

ותמה במקראי קודש על דברי המשנ"ב סק"ב שהוא משום ונשלמה פרים שפתינו, דמשמע שטעם קריאת פרשת שקלים היא במקום עצם הנתינה שהיתה במקדש, ולכא"ו הא עיקר הטעם הוא זכר לקריאה דמקדש.

ובאמת צריך ביאור דהא במחצית השקל היו קונים קרבנות, ואם כן עיקר הבאתם היתה לצורך ההקרבה, ומה שייך 'נשלמה פרים שפתינו' כלפי נתינת השקלים שהם ה"ת לקנות קרבנות.

ונראה, דמבואר ברמב"ן ריש פרשת כי תשא וביותר בריש פרשת במדבר, וכן הוא במדרש תנחומא ריש כי תשא, שבנתינת השקלים היה ענין בפני עצמו של כופר נפש, והם דברי הקרא ד'לכפר על נפשותיכם', והיינו שמלבד מה שקנו בהם קרבנות לצורך המקדש היה גם ענין בעצם הנתינה כדי שיהיו לכפרה על הנותנים. וכעין זה כ' בבנין שלמה ח"א סי' נ"ד שדייק מהפסוקים דכתי' בהו ב' פעמים לכפר על נפשותיכם, שהכוונה בזה היא גם על זמן המקדש שעצם הנתינה תכפר על הנפש, וקרא ד'והיו לבני ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשותיכם' שהוא על זכרון הנתינה והיא הקריאה גרידא שתהא כפרה כמו הנתינה שהיתה בזמן המקדש.

ומעתה י"ל דהא נתינת מחצית השקל תחילת זמנה הוא מר"ח ניסן ורמיא עלייהו לאורך כל השנה, ולזכרון נתינה זו של מחצית השקל יש לקרא פרשת שקלים שהוא זכרון למצוה זו, והיה בדין לקוראה בכל זמן שהוא, אמנם מה שקורין באדר הסמוך לניסן הוא משום ונשלמה פרים שפתינו שתהא הקריאה כמו הנתינה עצמה ויהא בה הכפרה שיש בנתינה, ולכן בעי' לב' הטעמים בקריאת פרשה זו, ומשמעות הדברים היא שאותה כפרה שעליה אנו משלמים פרים שפתינו, היא כשמחצית השקל ניתנת בזמנה והיינו בתחילת הזמן של נתינת התרומה החדשה, ומה"ט כ' משנ"ב שאם לא קראו פרשת שקלים אין משלמין אותה, ואם קריאה זו היא זכרון למצוה למה לא להזכיר המצוה בפעם אחרת, ונראה מזה שענין הקריאה הוא כענין הנתינה שהוא בתחילת הזמן ואז היא הכפרה.

ויש בזה נ"מ, דדנו האחרונים שלדעת הסוברים שמחצית השקל נותנים רק מבין כ', כמו כן אין למי שהוא פחות מכך לקרוא בתורה פרשת שקלים, ויסוד לדבר הם דברי הרמ"א בס"י תרצ"ד ס"א שמי שהוא פחות מבין עשרים אינו חייב ליתן זכר למחצית השקל קודם פורים, ולכא"ו נדון זה שייך באם קריאת הפרשה היא במקום הנתינה, דמי שהוא פטור מנתינה פטור מקריאתה, אבל אם הקריאה היא רק זכר למצוה, כל אופן שיש זכרון למצוה שפיר דמי וגם קטן יכול לקרוא ועיי'.

המשך דיני הוצאה וגזירות חכמים בזה

ט אסור לצאת בכובע שעל ראשו בר"ה אם יש לו כיפה משום שאם יעוף ברוח יש חשש שיטלטלנו ד' אמות בר"ה, אלא אם כן מהודק במקום שאין חשש שרוח מצויה תעיף את הכובע מראשו [שו"ע ש"א מ"א], ותלוי הדבר ברוח המצויה באותה עונה בשנה, ואם יש רוח מיוחדת צריך שיהיה מהודק באופן שגם רוח חזקה כמו זו המצויה עכשיו לא תוכל להעיף הכובע [מ"ב דרשו שם הע' 106 בשם חוט שני].

י נחלקו הראשונים אם מה שאסרו חכמים לצאת מגזירה שמא יבוא ליטלו ביד אסור דוקא בר"ה, ויש בזה ג' דעות דעת הרמב"ם דאסור גם בחצר שאינה מעורבת ודעת הרמב"ן דאסור גם בחצר מעורבת ואפילו בבית, ודעת התוספות דשרי גם בחצר שאינה מעורבת, אבל בכרמלית אסור [שו"ע ש"ג י"ח וביאור הלכה ד"ה כל שאסרו ומ"ב ס"ב].

יא נהגו הנשים לצאת עם תכשיטים לר"ה, ובשו"ע כתב דכיון שאם ימחו בהם לא ישמעו לנו יש למד עליהם זכות שסמכו על השיטות דבחצר שאינה מעורבת לא החמירו, וסמכו גם על השיטות שבמקום שאין מצוי שישים ריבוא אינו חשוב ר"ה גמורה אלא כרמלית ויש צד דלהמקילים בחצר שאינה מעורבת ה"ה בכרמלית, אבל כל זה אינו מעיקר הדין אלא לימוד זכות במה שלא ישמעו לנו [שו"ע ש"ג י"ח ומ"ב ס"ק סב].

יב מ"מ לאיש שאסור לצאת בכובע או בשאר דברים שיש בהם איסור מדרבנן אין להקל בזה לצאת בכרמלית או בר"ה, ומצוי כשיוצאים מעבר לנחל גור לכיוון ישוב אחיסמך שיש מקומות שהם כרמלית וגם אם מוקפים בחוטי עירוב כיון שהם שטחים גדולים לא מיושבים דינם כקרפף שלא הוקף לדירה שיתכן דגם בתוך היקף העירוב אסור לטלטל שם, אין לצאת שם עם כובע ובשאר דברים שהחמירו חכמים שלא לצאת מחשש שיטלטנו בידינו, והיוצא לכביש 40 כיון שמוקף בעירוב העירוני ויש מן הפוסקים שסברו שמהני אין למחות במי שיוצא עם כובע [עין ארחות שבת פרק כח הע' נ"ב וע"ח].

יג הנצרך ללכת עם תינוק לרופא כשאין בו סכנה וצריך לחצות את כביש 40 יש להקל שתינוק היודע ללכת בעצמו הוא בגדר של חי נושא את עצמו וגם אם נוטלו בעגלה העגלה תפילה לתינוק ואין בזה חשש דאורייתא ובמקום חולי יש להקל, ולכתחילה ילך בלא כובע, ויזהר להוציא מהעגלה כל החפצים, וכן שהתינוק לא יחזיק בידי חפצים, ויש לעיין במוצץ בפי התינוק ומסתבר שבטל אליו ואינו חשוב משוי אבל בקבוק תינוק חשוב משוי, וכן אם התינוק מחזיק המוצץ בידיו חשוב משוי, וכבר כתבנו שסינר שהתינוק לבוש יתכן שחשוב משוי.

יד כבר כתבנו שמרן הגרש"ז אורבך חשש במשקפים בחורף שעלול לרדת גשם שמא יוריד המשקפים הרטובות לנקותם וכשל בהעברה ד' אמות בר"ה, ומ"מ אם יש לו מספר גבוה שאינו מסוגל ללכת בלי משקפים בר"ה נראה דמותו, ומשקפי קריאה חשוב משוי ואסור מן הדין ללכת עמם בר"ה, ומשקפי שמש אסור לצאת עמם לר"ה, ויש לעיין במי שעדיין לא הורגל בעדשות מגע אם מותר לצאת עמם לר"ה.

טו בזמנינו שאין דרך ללכת יחף יש להקל ללכת עם נעלי בית בר"ה.

טז כפפות לכתחילה אין ללכת בר"ה שמא יסירם מידו אלא אם כן הם קשורות לבגד [מ"ב ש"א קמ"א].

יז נחלקו הפוסקים בכפתורי רזרבה המחברים לבגד אם מותר לצאת עם זה בשבת, ולכתחילה היוצא לר"ה גמורה יזהר בזה.

א גם בגד אם לובשו באופן שאין דרך לבישת הבגד בכך חשוב משוי לכן אין ללכת עם חליפה בלי להכניס את השרוולים לידיים מחשש משוי [עין ארחות שבת פ' כ"ח קכד דתלוי במנהג המקום וסני שמקצת אנשי המקום נוהגים כן להתייר], ובפשטות חשוב הוצאה בשינוי.

ב וכן מגבת אין להוציאה כשמניחה על הכתף, ואם כורכה על הצוואר יש לדון כיון שבחורף זה יכול לשמש כעין צעיף לחמם שחשוב דרך מלבוש, ובקיץ יש לעיין בזה, ובאופן שכורך סביב גופו כיון שאינו דרך לבישה חשוב משוי ובפשטות חשוב הוצאה בשינוי, ובמגבת גדולה אם מתעטף בו כעין טלית שרי.

ג גם דבר שעשוי לתכשיט וגם להשתמש בו כגון מפתח העשוי מזהב וכסף אם מוציאו לתכשיט אינו חשוב משוי ואם מוציאו כדי להשתמש בו חשוב הוצאה דאורייתא [שו"ע ש"א י"א], וגם אם מוציאו גם כדי להתקשט בו וגם כדי להשתמש בו חשוב הוצאה [שעה"צ ש"א ע"א].

ד לכן שעון זהב שהוא גם תכשיט וגם משמש כשעון אם עיקר כונתו לתכשיט וגם אם יתקלקל השעון ילך בו בשביל תכשיט מותר, אבל אם עיקר כונתו לשעון אסור [בביאור הלכה שם סעי' י"א ד"ה 'בוזה להתיר' מלשונו שם ובדבריו בסוגריים שם משמע דתלוי בעיקר כונתו], ובאגרות משה או"ח קי"א נקט דכל שעון מותר משום שחשוב דרך מלבוש אבל כתב דיראי שמים לא ילבשוהו.

ה דבר העשוי לרפואה אינו משוי ולכן תחבושת שמרפאת מותר לצאת עמה לר"ה, וכשאין עשוי לרפואה רק למנוע שלא ישרט המכה נחלקו הראשונים אם ג"כ בטל לגוף או דחשוב משוי, ודעת השו"ע להחמיר בזה והגר"א מיקל בזה [שו"ע שם סעי' כב, ומ"ב ס"ק ע"ז וביאור הלכה ד"ה יוצאים], ובגוונא שהתחבושת עשויה מדבר שאינו חשוב יש להקל בזה [מ"ב ש"א ק"ה], כשיש חתך התחבושת חשוב מסייע בסגירת החתך ומותר, אבל כשיש שפשוף בעור ומניח תחבושת רק כדי שלא יזדהם או ישרט תלוי בפלוגתא זו, ובפלסטר חד פעמי יש להקל כיון שאינו חשוב.

ו גזרו חכמים גם דבר שהוא תכשיט או לבוש אם יש חשש שיסירונו בר"ה ויטלטנו בידו או יש חשש שיפול ויטלטנו בידינו ויעבידנו ד' אמות בר"ה שאסור לצאת בו בר"ה [ביאור הלכה ש"א ז' ד"ה כל היוצא].

ז לכן כל דבר שלובש האדם שבקלות יכול לפול אסור מדרבנן לצאת בו לר"ה, וכן נעל שאינה מתאימה למידת הלבוש לא ילבש שמא תפול ויריס אותה, וכן לא ילך עם נעל אחת מחשש שיצחקו עליו ויסיר אותה מחמת הבושה, אלא אם כן יש לו מכה ברגל שניכר שאינו יכול ללבוש נעל, ויש סוברים דיכול ללבוש רק על הרגל שיש בה מכה, ולכן אין ללבוש נעל בכה"ג על ב' הרגלים, ובמקום שאין מצוי ר"ה גמורה אפשר להקל ללבוש ברגל שאין בו מכה [שו"ע ש"א ז' וביאור הלכה ד"ה באותו].

ח גזרו על האשה שלא תצא בתכשיטים שמא תסיר כדי להראות לחברתה ותבוא להעביר ד' אמות בר"ה [שו"ע שם], ותכשיט שהוא מיוחד בין לאנשים בין לנשים גם אנשים אסורים, ותכשיט שמוחד רק לאנשים נחלקו הראשונים אם אסור מצד גזירה זו [שו"ע ש"א ט, ונ"מ לחפטים ולסיכה שלובשים על העניבה], וכן אסורות לצאת בכל הדברים שחוצצים בטבילה [ש"ג א' ובמ"ב דנהג אסור זה גם בנערות משום לא פלוג], וכן אסורות לצאת בנעליים חדשות לר"ה שמא לא יהיה נוח ויסירוים ויעבידו ד' אמות בר"ה, ובאיש לא חששו בזה [שו"ע ש"ג י"ג], ובמדרסים חדשים גם לאיש אסור לצאת בזה שמא לא יתרגל ויטלטל בידי.

ב'אורח חיים' סדר ההלכות הוא מהבוקר ללילה אף שבבריאה היום הולך אחר הלילה].

ולכן לענין החיוב להתפלל כל יום שאין היום גורם החיוב, אלא הוא חיוב על הגברא להתפלל אל ה', בזה צורת עבודתו היא באופן שתפילת שחרית היא התפילה הראשונה שבסדר יומו, ועי' בבית אלוקים להמבי"ט (שער התפילה פ"ד) שבבאר שענין התפילה הוא תלוי בסדר יומו של האדם, וכע"ז כתב המהר"ל (נתיבות עולם נתיב העבודה פ"ג).

וכך גם לענין תלמוד תורה, שהוא חיוב שאינו תלוי ביום של הבריאה, אלא הוא צורת אורחות חיינו של האדם, בזה התורה כתבה את החיוב באופן שתחילתו הוא בבוקר. והכי קי"ל לענין ברכות התורה שברכת היום פוטרת גם את הת"ת של לילה, ועי' רבינו יונה (ברכות ו. מד' הרי"ף) שעמד בזה.

וכן מצינו לענין ברכת הרעמים והברקים, דקי"ל שהוא חיוב ברכה חדש לכל יום ויום, ועי' בזה בצ"צ אליעזר, ועי' בכ"פ החיים שכתב שהמנהג שהיום מתחיל מהבוקר, והקשה אמאי לא יתחיל חיוב חדש בשקיעת החמה, שהרי רק בקדשים הלילה הולך אחרי היום, ולמשנ"ת א"ש.

עוד מצינו לענין תפילין בדברי רבינו פרץ (עירובין צו.). שכתב לדון במי שלא הניח תפילין ביום אם יוכל להניחם בלילה כדי לקיים המצוה, וכתב דנראה דלא פלוג רבנן, ועוד שפעמים חוטפתו שינה לאדם בשעה מועטת, עכ"ד, וחזינן דאילו היה מותר להניח תפילין בלילה היה הלילה הולך אחר היום.

ובכל אלו הביאור הוא כדנתבאר בדבריים שעניינם תלוי בסדר יומו של האדם הרי שתחילת היום הוא בבוקר, ואף שלענין הבריאה היום מתחיל מהלילה.

ביאור לפי"ז ש'העושה מלאכה' הוא מהבוקר, אך 'מחלילה' הוא מהלילה **מעתה** נראה לבאר מדוע היה צד לומר שלענין שבת יהיה העונש על השביתה רק ביום ולא בלילה, דנראה דעיקר המיעוט אינו מצד מה שכתוב 'ביום השבת' אלא עיקר המיעוט הוא משום שהפסוק מדבר על 'כל העושה מלאכה', והיינו בנבואה העושה מלאכה, ובוה היה מקום לומר שיתחיל היום מהבוקר משום שבעלמא סדר יומו של האדם מתחיל מהבוקר.

ועל זה בא הקרא לומר 'מחלילה מות יומת' והיינו שמלבד מה שיש דין על הגברא שלא לעשות מלאכה, יש עוד דין מצד עצם השבת שהיא מתחלת בעשיית מלאכה, וחילול זה שהוא תלוי בחפצא דשבת ולא בנבואה העושה מלאכה, זהו סיבה שהיום יתחיל מהלילה, כיון שלענין היום של הבריאה היום מתחיל מהלילה.

ומטעם זה הו"א דאף לענין יום הכיפורים והמועדות יהיה הדין שהלילה הולך אחר היום, ולהכי בעינן לקרא דמערב עד ערב דלא אמרינן כן.

ביאור דשבת בראשית היא מהלילה אך שבת מתן תורה עיקרה מהיום

ויש להמתיק הענין ע"פ הידוע שיש ב' עניינים בשבת, שבת בראשית שהוא המשך השביתה של הקב"ה שבו שבת מכל מלאכתו, ושבת מתן תורה שהוא יום מנוחה שניתן לישראל לישראל כמתנה שנינוחו יום אחד.

ונראה שמצד שבת מתן תורה באמת יש לומר שהשבת תתחיל מהבוקר, כיון שהוא כנגד ימי ששת ימי תעבוד' וכיון שיומו של האדם ועבודתו מתחילים מהבוקר, כך גם המנוחה תתחיל מהבוקר, ועל זה קאי הקרא 'כל העושה מלאכה ביום השבת יומת', ומצד זה באמת לא היינו מחייבים את המחלל שבת בלילה.

אך כלפי שבת בראשית שהיא כנגד השביתה של הקב"ה, שזה תלוי בברייתו של עולם שהיום התחיל מהלילה, בזה קאי הקרא דמחלילה מות יומת, לומר שגם המחלל שבת בלילה חייב מיתה.

והם שני הפסוקים האמורים בפרשת כי תשא, ושמתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה, פסוק זה מדבר על השבת בעצמותה, ושמתם את השבת, כי קודש היא, מחלילה, כי כל העושה בה מלאכה.

ואח"כ כתוב פסוק נוסף שהוא עוסק בחובתו של הגברא לשבות ממלאכה ולנוח מעבודתו שעבד בששת ימי המעשה, ששית ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' כל העושה מלאכה ביום השבת מות יומת.

עמק הברכה

ברכת מזל טוב נשגר קמיה

ידידנו החשובים לרגל השמחה השרויה במעונם:

הרב **אלימלך כהן** שליט"א להולדת הבת

הרב **ישראל מאיר שולמן** שליט"א להולדת הבן

הרב **חנניה קירשנר** שליט"א להולדת הבן

הרב **שלמה בונדהיים** שליט"א להולדת הבן

הרב **דוד פרץ** שליט"א להולדת הבת

הרב **משה לובצקי שליט"א** להולדת הבת

יה"ר שיזכו להוות נחת מכל יוצ"ח

"לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם

- זמנים הרבה תקנו להם"

בשמחה רבה הננו לבשר כי השנה יצאו לאור בעז"ה

ב' גליונות בענייני פורים

גיליון א' יצא לאור בשבוע הבא פרשת פקודי (כשבוע

לפני פורים)

גיליון ב' יצא לאור בערב פורים - פרשת ויקרא

ציבור הלומדים מוזמן לשלוח מפירות עמלו ומתננות

ידיו חידו"ת בענייני הפרשה ובענייני הפורים

בברכת התורה

ברכות והודאות לידידנו הנעלה איש אשר רוח בו, טוב ומטיב, ליבו פתוח לרווחה לסייע לכל אחד ואחד

הרב יעקב הקשר שליט"א

'אשר נתן את לבו ואונו להצלחת גיליון 'בעמק איילון'

לרגל התמנותו כחבר מועצת העיר לוד

'והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו וכל אשר יעשה יצליח'

הוצאות הדפסת הגיליון נתרמו ע"י ידידנו

הרה"ג רבי ישראל מאיר שולמן שליט"א

לרגל הולדת בנו שיחי'

יזכו אביו ואמו לגדלו לתורה לחופה

ולמעשים טובים

הוצאות הדפסת הגיליון נתרמו ע"י ידידנו

הרה"ג רבי אשר גורלשווילי שליט"א

לרגל סיום הרמב"ם ספר קדושה

יצו ה' איתו את הברכה לעלות במעלות התורה והיראה

מתוך בריאות נחת ושמחה

ניתן לשלוח חידו"ת לעלון עד יום חמישי בצהריים למייל ba150150150@gmail.com

לתועלת הלומדים נא לא לשלוח חידושי תורה באורך של יותר מ- 1500 מילים ותגובות באורך של יותר מ- 800 מילים

הוצאות הדפסת הגיליון מרובות, הציבור הק' מתבקש להשתתף בהוצאות בנדבת לבו ובתרומת ידו

ניתן להנציח לע"נ לרפואת או לרגל שמחה וכדו', לתרומות נא לפנות לרב יעקב ישראל יהל או לרב יוסף איצקוביץ

וכן ניתן לתרום באשראי בנדר"פ ל"ביהמ"ד הגדול חניכי הישיבות גני איילון" בקטגוריית "בעמק איילון"